

Innst. S. nr. 194

(2002-2003)

Innstilling til Stortinget fra kommunalkomiteen

Dokument nr. 8:56 (2002-2003)

Innstilling fra kommunalkomiteen om forslag fra stortingsrepresentantene Karita Bekkemellem Orheim, Eva M. Nielsen, Reidar Sandal og Karl Eirik Schjøtt-Pedersen om tiltak for å bedre den økonomiske situasjonen for kirkene

Til Stortinget

SAMMENDRAG

I dokumentet fremmes følgende forslag:

1. Stortinget ber Regjeringen foreta en helhetlig gjennomgang av kirkeøkonomien. Med bakgrunn i dette bes Regjeringen fremme forslag for Stortinget med forbedringer i kommuneøkonomien i forbindelse med behandlingen av Revidert nasjonalbudsjett for 2003.
2. Stortinget ber Regjeringen fremme lovforslag slik at avkastningen av Opplysningsvesenets fond kan nyttes til vedlikehold og istandsetting av kirker og kirkeinventar."

KOMITEENS MERKNADER

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sigvald Oppebøen Hansen, Reidar Sandal, Karl Eirik Schjøtt-Pedersen og Signe Øye, fra Høyre, Peter Gitmark, Hans Kristian Hogsnes og Kari Lise Holmberg, fra Fremskrittspartiet, Torbjørn Andersen og Per Sandberg, fra Sosialistisk Venstreparti, Helge Bjørnsen og Heikki Holmås, fra Kristelig Folkeparti, Anita Apelthun Sæle og Ivar Østberg, og fra Senterpartiet, lederen Magnhild Meltveit Kleppa, vil påpeke at ansvaret for kirkens økonomi er delt mellom kommunene og staten. Kommunene har ansvar for vedlikehold

og drift av kirkene, og et valgt kirkelig organ i kommunen - Kirkelig fellesråd - har det forvaltningsmessige ansvaret. Staten har medansvar for finansiering, og overføringene skjer både gjennom rammetilskuddet og øremerkede midler.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti har merket seg at sentrale og lokale prioriteringer har ført til innskrenking av kirkens aktiviteter og manglende vedlikehold av verdifulle og historiske kirkebygg. Blant annet fremgår dette av en undersøkelse blant fellesrådene om kirkens økonomiske situasjon i 2003, nylig gjennomført av Kirkens Arbeidsgiverorganisasjon, som representerer de kirkelige fellesrådene. Disse medlemmer er imidlertid glad for at mange i dag engasjerer seg for kirkens situasjon og tar til orde for at kirkebygg må prioriteres. Disse medlemmer vil likevel peke på at behovet for vedlikehold av kirkebygg og kirkeinventar ikke har oppstått siste året. Forfallet av kirkebygg og inventar er en prosess som har pågått over mange år, og disse medlemmer vil på det grunnlag bemerke at årsakene til denne utviklingen skyldes nedprioritering av kirken både fra sentrale og lokale myndigheter også i gode økonomiske tider.

Komiteen er kjent med opprettelsen og funksjonen til Opplysningsvesenets fond (OVF), der Stortinget har vedtatt at avkastningen skal benyttes til ulike formål knyttet til kirken. Dette innebærer blant annet forvaltning av fondets eiendommer (gårdsbruk og presteboliger), tilskudd til felleskirkelige tiltak og finansiering av kommunale presteboliger. OVF består både av eiendom og kapital, der fordelingen er ca. 2/3 i fast eiendom og ca. 1/3 i verdipapirer. Eiendommene består hovedsakelig av presteboliger og gårdbruk, der over 400 bygninger er fredet. Etter komiteens vurdering stilles dette fondet overfor et viktig, men kostbart ansvar.

Komiteen har merket seg at det fra flere hold, inkludert Dokument nr. 8:56 (2002-2003), er stilt spørsmål om hvorfor det ikke kan brukes av fondets midler eller avkastning til oppussing av kirker.

Komiteen viser til at det i dag ikke er lovmessige hindringer for at avkastningen av Opplysningsvesenets fond kan nyttes til vedlikehold og istandsetting av kirker og kirkeinventar, jf. lov 7. juni 1996 nr. 33 om Opplysningsvesenets fond § 6. Komiteen viser også til at forslag om slik bruk av avkastningen fra fondet ble tatt opp særskilt i St.meld. nr. 14 (2000-2001) Børs og katedral - om økonomien i Den norske kyrkja, jf. Innst. S. nr. 187 (2000-2001).

Komiteen vil påpeke at avkastningen av fondet de senere år ikke har vært tilstrekkelig til å finansiere nye oppgaver, da fondets finansielle situasjon har endret seg vesentlig de siste to årene som følge av fallet i finansmarkedene. Komiteen viser til at fondets resultat for 2001 ga et underskudd på nær 60 mill. kroner. Underskuddet ble dekket av fondets frie egenkapital som dermed ble redusert fra ca. 70 mill. kroner til 10 mill. kroner. I 2002 har nedgangen i finansmarkedene medført ytterligere tap på verdipapirene. Komiteen viser til brev fra Kommunal- og regionaldepartementet datert 24. mars 2003 (vedlagt innstillingen) der det redegjøres for at det i OVF's budsjett for 2003 er forventet ytterligere tap på fondets verdipapirer. Det legges derfor opp til å redusere driftskostnadene på fondets viktigste og betydeligste område, dvs. det løpende vedlikehold av presteboligene. Det er forutsatt samme finansielle overføringer som i 2002 til felleskirkelige tiltak og kommunale presteboliger. Komiteen er kjent med at avkastningen til felleskirkelige tiltak for inneværende år er fordelt i Kirkerådets møte 2.-4. mars 2003. Videre er det fra 1. januar 2003 bestemt at pengekapitalen i fondet skal inflasjonssikres, jf. Innst. O. nr. 2 (2002-2003). Dette innebærer bindinger på bruken av avkastningen i 2004.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti viser til at Fremskrittspartiet og Senterpartiet inngikk forlik med regjeringspartiene når det gjelder å bruke av avkastningen fra fondet til å inflasjonssikre kapitalen i Opplysningsvesenets fond, jf. Ot.prp. nr. 97 (2001-2002) og Innst. O. nr. 2 (2002-2003).

Komiteens medlemmer fra Høyre, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet vil påpeke at utviklingen når det gjelder avkastningen av OVF viser at det ikke er mulig å hente ut midler til andre formål, som vedlikehold av kirkebygg og kirkeinventar eller drift av kirken, uten at det vil gå på bekostning av de aktiviteter som allerede inngår i avkastningen. Disse medlemmer ser heller ikke at en omdisponering av avkastningen ville være formålstjenlig, da det ville gå ut over viktige oppgaver som vedlikehold av kirkens eiendommer og kirkelige aktiviteter som barne- og ungdomsarbeid, diakonalt og sosialt arbeid, trosopplæring m.m. Etter disse medlemmers mening er dette et forebyggende og sosialt arbeid som

har en sterk posisjon og viktig funksjon i nærmiljøet. Et arbeid som vanskelig kan erstattes av andre aktører verken på kort eller lang sikt.

Disse medlemmer har merket seg at det fra ulike hold er foreslått at OVF skal selge presteboliger for å frigjøre kapital som kan danne grunnlag for økt avkastning i fondet. Etter disse medlemmers vurdering er denne problemstillingen uaktuell så lenge norske prester er underlagt boplikt. Så langt disse medlemmer kjenner til, er det et uttrykt ønske fra Den norske kirke at boplikten opprettholdes - et syn som også støttes av Kultur- og kirke departementet. Disse medlemmer vil likevel påpeke at det kan være et alternativ å bytte til mindre, rimeligere og mer tidsmessige boliger som krever mindre vedlikehold. Samtidig er det viktig å ta hensyn til at presteboligen ofte har en sentral lokal kulturhistorisk plass på stedet, knyttet opp imot prestegården og kirken. Disse medlemmer vil i den forbindelse vise til komiteens høring med OVF der de gjorde rede for at det vanligvis er et tapsprosjekt å bytte ut gamle presteboliger mot nye. Representantene fra OVF begrunnet dette med at de gamle boligene har mindre verdi enn nye tidsmessige boliger. Erfaringene med salg var derfor at OVF måtte betale mellomlegg ved boligbytte istedenfor at det kunne hentes ut økonomisk gevinst.

Ettersom ca. 2/3 av fondets samlede verdier består av fast eiendom, er det etter disse medlemmers mening en svært kortsiktig løsning å bruke av fondets kapital til drift og vedlikehold av kirkebygg og kirkeinventar eller til kirkelige aktiviteter. Å bruke av kapitalen vil både på kort og lang sikt også redusere avkastningen, noe som vil medføre at de utgifter som i dag dekkes av avkastningen må dekkes over de ordinære driftsbudsjettene. Disse medlemmer viser til at dette samsvarer både med Kirkens Arbeidsgiverorganisasjons og Kirkerådets syn, da de under høringen med komiteen sterkt frarådet at fondets avkastning skulle omfatte ytterligere oppgaver.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet, vil videre påpeke at Kirkens Arbeidsgiverorganisasjon og KS i høringen viste til en undersøkelse gjennomført av Kirkens Arbeidsgiverorganisasjon, presentert i februar 2003. Denne undersøkelsen synliggjør at 10 fellestråd har gjennomført stenging av kirke, for kortere eller lengre tid, mens 30 fellestråd ser stenging som et aktuelt innsparingstiltak i tiden framover.

Flertallet er tilfreds med at Kultur- og kirke departementet på bakgrunn av denne undersøkelsen vurderer behovet for tiltak som kan styrke den lokale kirkeøkonomien både på kort og lang sikt.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet, er enig med forslagsstillerne i at kirkeøkonomien må sees i sammenheng med kommuneøkonomien da det er kommunene som har ansvar for vedlikehold og

drift av kirkebygg. Dette flertallet har merket seg at mange kommuner har tatt til orde for at de har hatt en økonomisk utvikling som har gjort det nødvendig å foreta strenge prioriteringer mellom de ulike tjenestområdene imellom og innenfor de ulike tjenestetilbud. Dette har noen steder hatt negative konsekvenser for kirkens økonomiske rammevilkår. Dette flertallet vil derfor understreke behovet for at også kirkens økonomi blir ivaretatt ved gjennomgang av kommuneøkonomien, og viser i den forbindelse til brev fra Kommunal- og regionaldepartementet datert 24. mars 2003, der det opplyses at departementet på ordinær måte vil gjennomgå kommuneøkonomien i Revidert nasjonalbudsjett for 2003, og i kommuneproposisjonen for 2004.

Et tredje flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, er bekymret for kirkenes økonomiske situasjon.

Flertallet har merket seg Kirkerådets uttalelse om at så mange som 100 kirker må stenge dørene i løpet av 2003 av budsjettmessige grunner. I etterkrigstiden har aldri så mange kirker blitt stengt eller stått i fare for å bli stengt.

Flertallet er kjent med en undersøkelse gjennomført av Kirkens Arbeidsgiverorganisasjon som viser at 19 pst. av fellestrådene har gjennomført reduksjon i bemanningen og at 24 pst. forbereder nedbemanning. Undersøkelsen viser at 36 pst. av fellestrådene har forberedt eller har gjennomført nedlegging av aktivitet. Flertallet vil også påpeke at hele 38 pst. av fellestrådene har redusert vedlikeholdet på kirkene og at det er 25 pst. av fellestrådene som forbereder det samme. Flertallet mener dette tydeliggjør den alvorlige situasjon som Den norske kirke er i.

Flertallet vil understreke behovet for at Regjeringen snarest foretar en helhetlig gjennomgang av kirkeøkonomien.

Flertallet er av den oppfatning at kirkeøkonomien må sees i sammenheng med kommuneøkonomien. Fra gammelt av har lokalsamfunnet, i dag kommunene, hatt det økonomiske ansvaret for driften av våre kirker og kirkegårder. Kirkeloven av 1996 førte videre denne forpliktelsen for kommunene. Flertallet mener derfor at årsaken til at kirkene har kommet i en slik alvorlig situasjon i all hovedsak skyldes at kommuneøkonomien er blitt betydelig forverret de siste årene.

Flertallet vil påpeke at de kommuneopplegg som regjeringspartiene og Fremskrittspartiet har sikret flertall for siden regjeringen Bondevik II overtok regjeringsmakten, er en viktig del av forklaringen på at kirkeøkonomien er kommet i et uføre.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti vil tilbakevise at det er under regjeringen Bondevik II at det har oppstått en negativ utvikling i kommuneøkonomien og som har fått som utslag at kirkeøkonomien er sterkt forverret. Historien viser at det over mange år har utviklet seg en ubalanse når det gjelder forholdet mellom oppgaver og

aktivitet på den ene siden og utgifter på den andre siden i kommunesektoren. Disse medlemmer vil derfor påpeke at dette er et ansvar, som flere regjeringer med utspring fra ulike politiske parti, må dele ansvaret for. Disse medlemmer vil blant annet vise til St.meld. nr. 14 (2000-2001) Børs og katedral - om økonomien i Den norske kyrkja, der det beskrives at kirkeøkonomien er et speilbilde av kommuneøkonomien, og at det av den grunn er store forskjeller kommuner og menigheter imellom. Disse medlemmer viser til at undersøkelsen om kirkens økonomiske situasjon, gjennomført av Kirkens Arbeidsgiverorganisasjon nylig, bekrefter denne virkelighetsbeskrivelsen. Disse medlemmer kan derfor ikke se at det har skjedd store endringer i situasjonen siden Innst. S. nr. 187 (2000-2001) ble avgitt våren 2001. Disse medlemmer stiller seg derfor spørrende til at noen partier til forskjell fra 2001, i dag vurderer kirkens behov for vedlikehold nærmest som dramatisk.

Disse medlemmer vil i denne forbindelse minne om at regjeringen Stoltenberg i forslag til statsbudsjett 2001, jf. St.prp. nr. 1 (2000-2001), la opp til å kutte 25 mill. kroner i det øremerkede tilskuddet til Kirkelig fellesråd, samtidig som det ble foreslått å opprette 35 nye prestestillinger. I forslag til statsbudsjett for 2002, jf. St.prp. nr. 1 (2001-2002), fremmet regjeringen Stoltenberg blant annet følgende: Driftsutgifter for Kirkerådet og bispedømmerådene og tilskuddet til økumeniske organisasjoner skulle finansieres av OVF. Samtidig ble det øremerkede tilskuddet til de kirkelige fellestrådene foreslått innlemmet i rammetilskuddet til kommunene. Samarbeidsregjeringen foreslo i sitt budsjettforslag, jf. St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 4 (2001-2002), å øke de statlige bevilgningene til fordel for kirken med i alt 30 mill. kroner. Stortingsflertallet, bestående av Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og Fremskrittspartiet, vedtok å redusere bevilgningen til Kirkelig fellesråd med 12 mill. kroner i forhold til Regjeringens forslag. Videre ble Samarbeidsregjeringens forslag om å opprette flere prestestillinger nedstemt og 10 nye diakonstillinger ble vedtatt finansiert via OVF. Stortingsflertallets vedtak, jf. Budsjett-innst. S. nr. 12 (2001-2002), innebar en reduksjon på i alt 27,3 mill. kroner i forhold til Samarbeidsregjeringens forslag. Videre vil disse medlemmer vise til at Arbeiderpartiet i sitt alternative budsjett for 2003 foreslo å kutte 44 mill. kroner i overføringene til Den norske kirke. Et slikt kutt ville medført enn reduksjon på ca. 100 prestestillinger. Disse medlemmer er av den oppfatning at kutt til Kirkelig fellesråd eller andre kirkelige aktiviteter gjort av stortingsflertallet får konsekvenser utover gjeldende budsjettår.

Disse medlemmer vil likevel være enig i at det er den sittende regjering som nå har ansvaret for å fremme nødvendige økonomiske tiltak som kan gi lokale politikere mulighet til å løse de utfordringene en står overfor når det gjelder vedlikehold av kirker og kirkeinventar. Det er på denne bakgrunn Kultur- og kirke departementet vurderer behovet for tiltak som kan styrke den lokale kirkeøkonomien, og Kommunal- og regionaldepartementet har varslet at de vil gjennomgå

kommuneøkonomien, som inkluderer kirkens økonomiske vilkår, både i Revidert nasjonalbudsjett for 2003 og kommuneproposisjonen for 2004.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti vil fremme følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen foreta en helhetlig gjennomgang av kirkeøkonomien. Med bakgrunn i dette bes Regjeringen å vurdere kirkens økonomiske situasjon i forbindelse med gjennomgangen av kommuneøkonomien i Revidert nasjonalbudsjett for 2003 og kommuneproposisjonen 2004."

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, er kjent med at mange kommuner ikke har økonomisk evne til å ta vare på gamle kirkebygg. Vedlikehold av kirkebygg må konkurrere med blant annet vedlikehold av skolebygg og omsorgsboliger. Flertallet mener at den negative utviklingen i kirkeøkonomien først og fremst understreker behovet for å styrke kommunenes økonomi. Flertallet vil påpeke betydningen av at kommunene fortsatt må ha samarbeid med de kirkelige fellestrådene og ha ansvaret for kirkebyggene.

Flertallet ber derfor Regjeringen fremme forslag for Stortinget med forbedringer i kommuneøkonomien i forbindelse med behandlingen av Revidert nasjonalbudsjett for 2003.

Flertallet fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen foreta en helhetlig gjennomgang av kirkeøkonomien. Med bakgrunn i dette bes Regjeringen fremme forslag for Stortinget med forbedringer i kommuneøkonomien i forbindelse med behandlingen av Revidert nasjonalbudsjett for 2003."

Flertallet stiller seg undrende til den ansvarsfraskrivelse som regjeringspartiene viser i forhold til kommuneøkonomien. En god kirkeøkonomi er avhengig av en romslig kommuneøkonomi.

Flertallet registrerer at Høyre og Kristelig Folkeparti mener at den vanskelige situasjonen kommunesektoren nå står oppe i er et resultat av langt tids nedprioritering av kommunesektoren. Det er grunn til å minne om at da denne regjeringen tiltrådte var underskuddet i kommuneforvaltningen 6,9 mrd. kroner. Den seneste rapporten fra Teknisk Beregningsutvalg viser at underskuddet nå er på 10,8 mrd. kroner. Det er en økning på nesten 4 mrd. kroner i løpet av to år. I samme periode har netto driftsresultat gått fra 1,7 pst. i 2001 til 0,4 pst. i 2002. Gjennomsnitt for 1990-tallet er et driftsresultat på om lag 3 pst.

Flertallet vil påpeke at i inneværende periode har Regjeringen et stortingsflertall bestående av Høyre, Kristelig Folkeparti, Venstre og Fremskrittspartiet bevisst nedprioritert kommunesektoren til fordel for skattelettelse for de med høyest inntekt. Det er ikke blitt tatt hensyn til de ekstraordinære pensjonsutgiftene

kommunesektoren er blitt påført som en følge av nedgangen i verdens finansmarkeder. Det samme flertall har heller ikke hensyntatt lavere skatteinngang i 2003 enn det som ble forutsatt i nasjonalbudsjettet.

Flertallet vil vise til at Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet i sine alternative budsjetter for 2002 og 2003 la opp til en betydelig vekst i kommuneøkonomien, ut over Regjeringens opplegg. Dette hadde gitt en annen kirkeøkonomi.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet, mener at det er viktig at kommunene og staten kommer til enighet når det gjelder forståelsen av hvilke plikter og forventninger som er knyttet til kommunenes ivaretagelse av oppgaver som er pålagt dem, og at disse er tilstrekkelig finansiert. Dette flertallet mener derfor at Regjeringen må ta i bruk konsultasjonsordningen med henblikk på å fremme forslag som over tid sikrer kommunenes evne til å bære sine utgifter.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser til brev fra Kommunal- og regionaldepartementet av 24. mars 2003 og har merket seg dets konklusjon om at det i dag ikke er lovmessige hindringer for at avkastningen av Opplysningsvesenets fond kan nyttes til kirkebygg. Flertallet har merket seg at avkastningen til fondet sank betraktelig i 2002, spesielt sammenlignet med tidligere år. Flertallet viser til Innst. S. nr. 187 (2001-2002), hvor det er politisk uenighet om bruk av avkastningen.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti vil bemerke at inflasjonssikring, som ble vedtatt av Stortinget, medfører at fondet på kort sikt har problemer med å påta seg flere forpliktelser. Disse medlemmer vil påpeke at Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti gikk imot inflasjonssikring nettopp av denne grunn. Disse medlemmer tar vedtaket til etterretning, og vil påpeke at Regjeringen ikke har kommet med forslag til tiltak for å bedre vedlikeholdet av kirker og kirkeinventar.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, vil framheve at det må tenkes langsiktig i forvaltningen og bruken av avkastningen av OVF.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener det bør legges til rette slik at kommuner kan søke OVF om støtte til ekstraordinært vedlikehold og til restaurering av kirker og kirkeinventar. Disse medlemmer mener derfor at det må utarbeides felles kriterier og søkerveiledning for en slik ordning. Denne økte satsingen må imidlertid ikke komme til erstatning for det

ansvaret kirkeloven gir kirkelig fellestråd og kommunene eller vedkommende kirkeier.

Disse medlemmer ser imidlertid at en slik finansieringsordning er vanskelig å gjennomføre med dagens avkastning i finansmarkedet.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet vil be Regjeringen om å vurdere en finansieringsordning for opprusting av kirkebygg på linje med den ordningen som allerede eksisterer for skolebygg. Disse medlemmer mener at prioritering av lånetilsagn bør gjøres i et samarbeid mellom Riksantikvaren og den database over kirkebygg som Kultur- og kirkedepartementet i brev av 14. mars 2003 har bedt Kirkens Arbeidsgiverorganisasjon som representant for fellestrådene om å etablere. Disse medlemmer mener dette vil være et godt tiltak for de kommuner som nå sliter med å holde kirkebyggene i stand, og det vil også være positivt for å bedre sysselsettingssituasjonen i byggenæringen.

Disse medlemmer vil be om at en slik vurdering legges fram for Stortinget i statsbudsjettet for 2004.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti er kjent med at Regjeringen arbeider med tiltak som kan styrke kirkeøkonomien både på kort og lang sikt, jf. kultur- og kirkeministerens svar i Stortingets spørretime 19. februar og 2. april 2003 og kommunal- og regionalministerens brev av 24. mars 2003.

Disse medlemmer vil peke på de juridiske problemstillinger knyttet til en låneordning lignende den ordningen som eksisterer for skolebygg. Disse medlemmer viser i den sammenheng til kirkeloven av 1996, der det er hjemlet at Kirkelig fellestråd står som formell eier av kirkebygg og kirkeinventar, mens kommunene har ansvar for finansieringen. Disse medlemmer vil på denne bakgrunn påpeke at Kirkelig fellestråd er rettssubjektet ved opprettelse av en eventuell låneordning til utbedring og opprustning av kirkene. Denne ansvarsfordelingen krever at fellestrådene sikres økonomi til å betjene eventuelle låneopp- tak.

Disse medlemmer vil på denne bakgrunn avvende Regjeringens arbeid med tiltak som kan styrke kirkeøkonomien, og ber om at sak legges fram for Stortinget på en hensiktsmessig måte der ovennevnte ordning også vurderes.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet vil avvende statsrådets varslede gjennomgang.

Disse medlemmers utgangspunkt er at kommunene må tilføres midler til å løse sine oppgaver framfor tilbud om ytterligere låneordninger.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til behandlingen av St.meld. nr. 14 (2000-2001) Børs og katedral der det ble fattet et vedtak om at Regjeringen skulle komme tilbake til Stortinget med en sak om ulike modeller for hvordan staten

kan øke innsatsen med å restaurere verneverdige kirkebygg. Disse medlemmer har merket seg at en slik sak ikke har vært forelagt Stortinget. Med tanke på det omfattende bygningsmessige forfallet som kirkebyggene har vært gjenstand for hadde det vært ønskelig at Regjeringen overholdt Stortingets vedtak på dette punkt.

Disse medlemmer mener at det vil være hensiktsmessig å få en gjennomgang av kirkens økonomi i forbindelse med et skille mellom kirke og stat. En utredning som forslagsstillerne har foreslått er derfor positiv slik disse medlemmer ser det så lenge dette er med henblikk på det forestående skillet. Disse medlemmer vil understreke at argumentet om å styrke kommuneøkonomien for å bedre kirkens økonomi ikke er et argument i forhold til de andre sektorene i kommunene som mangler økonomiske ressurser. Slik disse medlemmer ser det er dette blant annet et uttrykk for et kommunalt vanstyre gjennom mange år. Videre vil disse medlemmer vise til at en løsning i første omgang kan være at kommunene slår sammen flere menigheter. Gudstjenester med en håndfull tilhørere er vanlig, og ressursene kan derfor utnyttes bedre dersom flere menigheter slår seg sammen.

Oppgaven med å ivareta kirkebygg, som den kultur- skatten de er i mange henseender, er fordelt på 436 ansvarlige enheter, representert ved norske kommuner. Disse medlemmer vil peke på at det er nødvendig å innføre et mer helhetlig ansvar, tillagt OVF. Kommunene har ikke etter disse medlemmers oppfatning fulgt opp vedlikehold av sin bygningsmasse på en tilfredsstillende måte. Det har utviklet seg et stort etterslep når det gjelder å bruke ressurser på vedlikehold av kommunale bygg. Kirkene er av stor kulturhistorisk betydning både for dagens og kommende generasjoner. På bakgrunn av dette ønsker disse medlemmer at kommunene skal fratras ansvaret for kirkebyggene. OVF bør slik disse medlemmer ser det primært brukes til å sikre formuen som ligger i kirkens historiske bygningsmasse og inventar. Det som OVF i dag finansierer av andre formål bør slik disse medlemmer ser det finansieres over statsbudsjettet inntil et skille mellom stat og kirke har funnet sted.

På bakgrunn av dette fremsetter disse medlemmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen legge til rette for at avkastningen av Opplysningsvesenets Fond primært skal brukes til å sikre formuen som ligger i kirkens historiske bygningsmasse og inventar."

På grunn av konsesjonslovgivningen som ligger til grunn i dag, har ikke OVF muligheten til å selge ut enkelte av sine eiendommer til markedspris. Dette er slik disse medlemmer ser det svært uheldig da dette medfører at salg av eiendommer ikke vil være lønnsomt. Disse medlemmer mener at en ved å selge ut prestegårdene som tilhører fondet til markedspris vil kunne frigjøre mer kapital til å ivareta den viktigste delen av kirkens kulturhistoriske arv, nemlig kir-

kebyggene og deres inventar. Slik situasjonen er i dag vil ikke fondet være i stand til å ta seg av sine eiendommer på en tilfredsstillende måte, noe som medfører utfall. I tillegg vil disse medlemmer peke på at presters boplikt er en overlevning fra fortiden som bør oppheves. Ethvert menneske har, slik disse medlemmer ser det, rett til å skaffe sin egen bolig og skape sitt eget hjem. Prestene blir ved denne bopliktregelen behandlet på en svært spesiell måte som ikke er hensiktsmessig i år 2003.

På bakgrunn av dette fremsetter disse medlemmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen legge til rette for at konsesjonslovgivningen tas bort slik at prestegårder og andre jordbrukseiendommer kan omsettes til markedspris."

"Stortinget ber Regjeringen oppheve boplikten for prester."

UTTALELSE FRA KIRKE-, UTDANNINGS- OG FORSKNINGSKOMITEEN

Komiteen viser til at utkast til innstilling er sendt kirke-, utdannings- og forskningskomiteen til uttalelse. Kirke-, utdannings- og forskningskomiteen har i brev av 11. april 2003 uttalt følgende:

"Vi viser til brev 10. ds. med utkast til innstilling, oversendt til uttalelse iflg. Stortingsvedtak 4. februar 2003.

Kirke-, utdannings- og forskningskomiteen slutter seg til de respektive partiers merknader i saken.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen vil i forlengelse av Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkepartis merknad innledningsvis vedr. vedlikehold av kirkebygg, vise til Dok. 8:92 (2002-2003) fra stortingsrepresentantene Carl I. Hagen, Siv Jensen og Per Sandberg om tiltak for å bedre økonomiens virkemåte, øke den økonomiske veksten og redusere arbeidsledigheten, som nylig er fremlagt men ikke behandlet av Stortinget. Blant de 30 tiltak som foreslås, gjelder flere ekstra innsats i byggesektoren også når det gjelder vedlikehold og opprustning. Disse medlemmer viser til foreslått tiltak V: "Stortinget ber Regjeringen bevilge ekstra midler for å ruste opp verneverdige kirkebygg."

Videre gir komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen sin tilslutning til Høyre, Kristelig Folkeparti og Senterpartiets merknad vedr. departementets vurdering av tiltak på bakgrunn av Kirkens Arbeidsgiverorganisasjons undersøkelse fra februar 2003, og har flg. tilføyelse:

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen legger til grunn at slike tiltak

finansieres av staten og øremerkes. Disse medlemmer peker på at både de økonomiske problemene for kirken som omtales i saken, og det forhold at ansvaret for kirken er delt mellom kommunene og staten, også taler for at et skille mellom kirke og stat bør innføres så snart som mulig. Ved et slikt skille forutsettes det at finansieringen er avklart og at kirken selv styrer alle deler av egen økonomi innenfor en avklart finansieringsramme. Komiteen har for øvrig ingen merknader."

FORSLAG FRA MINDRETALL

Forslag fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti:

Forslag 1

Stortinget ber Regjeringen foreta en helhetlig gjennomgang av kirkeøkonomien. Med bakgrunn i dette bes Regjeringen å vurdere kirkens økonomiske situasjon i forbindelse med gjennomgangen av kommuneøkonomien i Revidert nasjonalbudsjett for 2003 og kommuneproposisjonen 2004.

Forslag fra Fremskrittspartiet:

Forslag 2

Stortinget ber Regjeringen legge til rette for at avkastningen av Opplysningsvesenets Fond primært skal brukes til å sikre formuen som ligger i kirkens historiske bygningsmasse og inventar.

Forslag 3

Stortinget ber Regjeringen legge til rette for at konsesjonslovgivningen tas bort slik at prestegårder og andre jordbrukseiendommer kan omsettes til markedspris.

Forslag 4

Stortinget ber Regjeringen oppheve boplikten for prester.

KOMITEENS TILRÅDING

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til dokumentet og rår Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

Stortinget ber Regjeringen foreta en helhetlig gjennomgang av kirkeøkonomien. Med bakgrunn i dette bes Regjeringen fremme forslag for Stortinget med forbedringer i kommuneøkonomien i forbindelse med behandlingen av Revidert nasjonalbudsjett for 2003.

Oslo, i kommunalkomiteen, den 11. april 2003

Magnhild Meltveit Kleppa
leder

Ivar Østberg
ordfører

Hans Kristian Hogsnes
sekretær

Vedlegg

Brev fra Kommunal- og regionaldepartementet v/statsråden til kommunalkomiteen, datert 24. mars 2003

Vedrørende Dok. 8:56 (2002-2003) om tiltak for å bedre den økonomiske situasjonen for kirkene

Vi viser til Kommunalkomiteens brev av 21.02.2003 vedrørende ovennevnte.

Kommunalkomiteen ber om Kommunal- og regionaldepartementets vurdering av Dok. 8:56 (2002-2003) Privat forslag fra stortingsrepresentantene Karita Bekkemellem Orheim, Eva M. Nielsen, Reidar Sandal og Karl Eirik Schjøtt-Pedersen om tiltak for å bedre den økonomiske situasjonen for kirkene. Kommunal- og regionaldepartementet har innhentet en vurdering fra Kultur- og kirke departementet av forslaget.

I forslaget er Regjeringen bedt om å foreta en helhetlig gjennomgang av kirkeøkonomien. Som bakgrunn for forslaget er det bl.a. vist til at Kirkerådet har framholdt at så mange som 100 kirker av budsjettmessige grunner må stenges i løpet av 2003. I forslaget er dessuten Regjeringen bedt om å fremme lovforslag slik at avkastningen fra Opplysningsvesenets fond kan nyttes til vedlikehold og istandsetting av kirker og kirkeinventar. Kommunal- og regionaldepartementet vil i denne sammenheng bemerke følgende:

Det finansielle ansvaret for driften og vedlikeholdet av våre kirker og kirkegårder er lagt til kommunene. Det forvaltningsmessige ansvaret ligger til et valgt kirkelig organ i kommunen - kirkelig fellesråd - som må vurdere spørsmålet om stenging av kirker eller andre innsparingstiltak som følge av den budsjettmessige situasjonen. Regjeringen vil på ordinær måte gjennomgå kommuneøkonomien for 2003 i revidert nasjonalbudsjett for 2003, og i kommuneproposisjonen for 2004.

Kirkens Arbeidsgiverorganisasjon, som representerer de kirkelige fellestrådene, gjennomførte nylig en undersøkelse blant fellestrådene for å få bedre kunnskap om kirkens økonomiske situasjon i 2003. Resultatene fra undersøkelsen ble presentert i februar 2003 og er det mest omfattende materiale en nå har på sentralt kirkelig hold om kirkeøkonomien. Av undersøkelsen framgår bl.a. at 10 fellestråd har gjennomført stenging av kirke, for kortere eller lengre tid, mens 30 fellestråd ser stenging av kirke som et aktuelt innsparingstiltak i tiden framover. Bl.a. på bakgrunn av resultatene fra denne undersøkelsen, vurderer nå Kultur- og kirke departementet behovet for tiltak som kan styrke den lokale kirkeøkonomien.

Det er ikke i dag lovmessige hindringer for at avkastningen av Opplysningsvesenets fond kan nyttes til vedlikehold og istandsetting av kirker og kirkeinventar, jf. lov 7. juni 1996 nr. 33 om Opplysningsvesenets fond

§ 6. Forslag om slik bruk av avkastningen fra fondet ble tatt opp særskilt i St.meld. nr. 14 (2000-2001) Børs og katedral - om økonomien i Den norske kyrkja, jf. Innst. S. nr. 187 (2000-2001).

Avkastningen fra fondet de senere år har imidlertid ikke vært tilstrekkelig til å finansiere nye oppgaver. Avkastningen benyttes i dag til dekning av fondets egne utgifter (forvaltningen av fondets eiendommer, presteboliger mv.), som tilskudd til felleskirkelige tiltak og til finansieringen av kommunale presteboliger. Det er nylig bestemt at pengekapitalen i fondet skal inflasjonssikres, jf. Innst. O. nr. 2 (2002-2003) og Ot.prp. nr. 97 (2001-2002). Bokført verdi av denne kapitalen var ca. 1 460 mill. kroner per 31.12.01.

Kultur- og kirke departementet viser ellers til at fondets finansielle situasjon har endret seg vesentlig de siste to årene som følge av fallet i finansmarkedene. Fondets resultat for 2001 ga et underskudd på nær 60. mill. kroner, hvorav vel 30 mill. kroner gjaldt tap ved salg av verdipapirer. Underskuddet ble dekket av fondets frie egenkapital, som dermed ble redusert fra ca. 70 mill. kroner til ca. 10 mill. kroner ved inngangen til 2002.

I 2002 har nedgangen i finansmarkedene medført ytterligere tap på verdipapirene. Fondets regnskap for 2002 er ikke avsluttet, men realiserte og ikke-realiserede tap er foreløpig beregnet til godt over 200 mill. kroner. Dersom verditapene holdes utenfor, er fondets løpende inntekter i 2002 beregnet å være omtrent på nivå med de løpende utgiftene, inklusive overføringer på vel 45 mill. kroner som gjelder tilskudd til felleskirkelige tiltak og til kommunene for å holde prestebolig.

Med bakgrunn i fondets finansielle situasjon er det i fondets budsjett for 2003 lagt opp til å redusere driftskostnadene på fondets viktigste og betydeligste område, dvs. det løpende vedlikeholdet av presteboligene. Det er forutsatt samme finansielle overføringer som i 2002 (tilskudd til felleskirkelige tiltak, kommunale presteboliger). Med den nedgangen i finansmarkedene som har fortsatt i 2003, må det påregnes ytterlige tap på fondets verdipapirer i 2003.

Lovbestemmelsen om inflasjonssikring er iverksatt fra 1. januar 2003. Det er kapitalens verdi ved utgangen av 2003 som skal inflasjonssikres. Dette innebærer bindinger på bruken av avkastningen i 2004.

For en nærmere omtale av Opplysningsvesenets fond vises til St.prp. nr. 1 (2002-2003) og omtalen av Opplysningsvesenets fond under programkategori 08.40 Den norske kirke.

